

Петро Каблак,
голова Апеляційного суду
Львівської області

УДК 342.56:342.57(043.3)

Судді як користувачі соціальних мереж в Інтернеті: правові та етичні аспекти

Неодмінною умовою ефективної взаємодії судової влади і громадськості є прозорість судової влади, яка розкривається у таких самостійних характеристиках судової влади, як «відкритість», «прозорість», «гласність», «публічність», «доступність». В умовах сучасного інформаційного простору України громадяни мають безліч можливостей отримувати належну інформацію про організацію та функціонування установ судової системи, про суддів, порядок їх відбору та призначення тощо. Основними суб'єктами, що інформують громадян, посередниками між судовою владою і громадськістю є, як правило, засоби масової інформації (*далі – ЗМІ*). Під ЗМІ в широкому сенсі сьогодні розуміють пресу (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, Інтернет, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи тощо [1].

Останнім часом найбільше розвиваються і урізноманітнюються засоби електронної комунікації в мережі Інтернет. Функціонує велика

кількість Інтернет-видань, Інтернет-газет, інформаційних сайтів, де професійні журналісти, репортери, редактори розміщують свої матеріали та статті. Крім того, існують Інтернет-форуми, Інтернет-блоги, створено велику кількість соціальних мереж. Соціальна мережа – це інтернет-співтовариство користувачів, де кожна людина може створити свою сторінку (акаунт), за допомогою якої спілкуватися не тільки зі своїми друзями й колегами, обмінюючись інформацією, а й з іншими користувачами та відвідувачами.

Судді, звичайно не позбавлені права користуватися соціальними мережами, використовувати наявні в Інтернеті засоби для спілкування, однак на сьогоднішній день не регламентовані межі їх участі у соціальних мережах, у зв'язку з чим це питання є дискусійним та актуальним.

Якщо питанням суддівської етики, підвищення ступеня довіри громадськості до судів, забезпечення прозорості судової влади зага-

лом, як одному із напрямків її реформування, вже присвячено ряд наукових праць (зокрема, таких дослідників, як: В. Городовенко, С. Денисюк, М. Кобилянський, О. Красовська, М. Логунова, В. Маляренко, О. Овсяннікова, В. Петренко, С. Прилуцький, А. Селіванов, В. Співак та інших), то визначений ракурс даної проблематики все ще не був предметом наукових досліджень, хоча його актуальність в сучасних умовах не підлягає сумніву.

Отже, метою даної наукової розробки є дослідження правових та етичних аспектів користування суддів соціальними мережами в Інтернеті, використання інших, наявних в Інтернеті засобів для спілкування.

Стаття 20 Кодексу суддівської етики, затвердженого XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року, встановлює, що «участь судді у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте суддя може розпущувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судді та судової влади» [2]. За відсутності будь-яких інших нормативів з цього приводу, таке формулювання є досить нечітким, дає широке поле для тлумачень.

Загалом, при вирішенні цього питання, доцільно звертати увагу на наступне:

1. На наше переконання, судді є публічними особами, оскільки наділені повноваженнями здійснювати державну владу, представляти державу. Відповідно до практики Європейського суду з прав людини, право на повагу до приватного життя для публічних осіб є дещо звуженим, порівняно з іншими. Якщо ту чи іншу особу наділяють повноваженнями (обирають або призначають) по здійсненню державної влади, джерелом якої є народ, то народ має право знати що ця особа собою являє, в тому числі, чи вона є моральною. Отримати такі відомості без певного втручання в особисте життя публічної

особи неможливо. Тому особа, яка йде на публічну службу, повинна розуміти усю важливість цього кроку, в тому числі і те, що обсяг її права на приватне життя суттєво зменшується. В історії є чимало прикладів, коли події та обставини приватного особистого життя державних діячів негативно впливали на їх діяльність за посадою, і навіть призводили до звільнення із займаної посади, відставки тощо.

2. Як відомо, чим вище становище людини, чим вища посада, тим пильніша увага до її поведінки з боку суспільства, тим жорсткіші вимоги до вчинення нею тих чи інших дій, навіть не пов'язаних з виконанням професійних обов'язків. Суддя і поза засіданнями, і поза стінами суду, залишається суддею, а тому для здобуття та збереження довіри з боку громадян повинен дотримуватися моральних вимог, які висуває до нього суспільство. Тільки самоконтроль судді та дотримання етичних норм усіма представниками апарату суду сприятимуть позитивній оцінці діяльності всієї системи правосуддя.

3. Можна з впевненістю стверджувати, що переважна більшість користувачів суду з цікавістю зазирнула б на персональну сторінку (акаунт) судді. Акаунт в соцмережі – обліковий запис, що містить довільні відомості, які користувач повідомляє про себе комп'ютерній системі, за якими його можна ідентифікувати (прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання, школа, ВНЗ, дата та місце народження, місце роботи і т.д.). Крім власних облікових даних, користувач має можливість налаштувати середовище – зовнішній вигляд сторінки, вказати свої інтереси, вподобання, розмістити фотографії тощо. За даними в акаунті можна одержати певну інформацію про суддю, коло його знайомих, отримати уявлення про його особисті якості, зрозуміти, якою людиною є суддя, що буде розглядати справу, вирішувати долю.

4. Інформація, розміщена в мережі Інтернет, стає доступною для

будь-якого її користувача, тобто стає публічною. Слід розуміти, що будь-які дані, повідомлення, інформація можуть бути використані на шкоду, для дискредитації як конкретного судді, так і суддівського корпусу загалом. У тому разі, якщо створений суддею акаунт дозволяє його ідентифікувати, то при розміщенні особистих даних, в тому числі фотографій, слід розуміти, що ця інформація стане доступною для публічного перегляду, а отже потрібно особливо прискіпливо її аналізувати та прогнозувати наслідки, які може викликати її оприлюднення.

5. Залежно від можливості ідентифікувати суддю та відповідно до того, яку інформацію суддя оприлюднює на своїй персональній сторінці в соцмережі, акаунти можна класифікувати. Так, доцільно виділити:

- приватні профілі – не пов'язані із професійною діяльністю судді, які створюються, як правило, у соцмережах розважального характеру («VKонтакте», «Одноклассники», «Мой мир», соцмережах за інтересами – автолюбителів, меломанів тощо). Доцільно рекомендувати суддям не вказувати в акаунтах на таких сайтах власні прізвища, імена та по батькові, що дозволяють індивідуалізувати особу, натомість зберігати анонімність, користуватися нікнеймом та аватаром;

- напівпублічні профілі – допускають можливість ідентифікувати суддю, однак не повинні містити інформації, що стосується його професійної діяльності. Такі акаунти дозволяють спілкуватися з колегами, друзями, родиною та отримувати інформацію, обмінюватися ідеями та бути на зв'язку. Такі акаунти можуть створюватися в універсальній соцмережі Facebook і популярному мікроблозі Twitter;

- публічні (офіційні) профілі – можуть створюватися у цих же універсальних соцмережах, оскільки вони є найпопулярнішими за активністю користувачів, і бути корисними у професійній діяльності судді. Можли-

во є доцільним створення подібних персональних сторінок на офіційних веб-сайтах судів. Через такі офіційні сторінки судді можуть поширювати корисну інформацію для відвідувачів суду (розміщувати на сторінці певні роз'яснення, рекомендації), підтримувати ділові контакти з колегами та представниками преси, залучати громадськість до обговорення певних питань в роботі суду тощо.

6. Не дивлячись на можливість існування напівпублічних та публічних (офіційних) профілів, в жодному разі суддя не може розміщувати матеріали, що стосуються справ, які знаходяться у його провадженні, а також слід утримуватися від особистих оцінок конкретних суб'єктів процесу, від коментування рішень інших суддів тощо. Цікавим в цьому плані є досвід американських суддів, які добровільно дають розписки про те, що вони не будуть оприлюднювати інформацію, що стосується їх професійної діяльності, обговорювати справи, які їм доводилося розглядати, утримаються від обговорення інших суддів, в цілях забезпечення безпеки не стануть публікувати фотографії своїх колег [3].

7. Досить часто висловлюється думка, що авторитет суддів визначається лише дійсним знанням і виконанням законів, а те, чим суддя займається упозаробочий час - його особиста справа; що ніхто не може бути позбавлений права через соцмережу підтримувати зв'язок з родичами та друзями і т. п.

Ця проблема давно обговорюється у професійних співтовариствах на Заході, нещодавно почала дискутуватися на теренах СНД. Так, серед читачів Інтернет-порталу «Право.Ru» проведено опитування з метою з'ясувати чи потрібно суддям взагалі користуватися соціальними мережами. Читачам поставлено запитання: «Чи потрібно суддям користуватися соціальними мережами?» і запропоновано чотири варіанти відповіді. У голосуванні взяло участь майже 5000 респондентів. Категорично негативно

щодо наявності суддів в соцмережа висловився 1151 учасник опитування (24%), котрі відповіли, що суддям ні в якому разі не можна реєструватися в мережі. Більш за все прихильників отримав наступний варіант відповіді: «Кожен суддя повинен вирішувати сам, мати йому сторінку в соцмережі чи ні, а тих, хто постить зайве, потрібно попереджати і карати». Цей варіант обрали 1501 особа (31%). Прихильників підвищення транспарентності правосуддя за допомогою соцмереж в Інтернеті виявилось приблизно стільки ж, скільки й категоричних противників. 1114 осіб (23%) солідарні у тому, що суд повинен бути зрозумілим суспільству, а це означає, що в Інтернет-епоху без соцмереж не обійтися. Ще 1076 респондентів(або 22% учасників опитування) обрали четвертий варіант відповіді, який полягає в тому, що, перш за все, потрібен документ, який чітко регламентує, що можна, а що не можна судді в соцмережі[4].

8. Узагальнюючи дані наведеного опитування, варто погодитися з думкою більшості, що створення персонального акаунту в соцмережі є особистою справою суддів. Однак, суддя, відповідно до ст. 3 Кодексу суддівської етики, «має докладати всіх зусиль до того, щоб на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини його поведінка була бездоганною» [2]. Тому наповнення напівпублічних та публічних персональних сторінок суддів варто обмежувати. Так, не доцільно, на наш погляд:

1) оприлюднювати будь-які дані, які дозволяють зробити висновок про прихильність судді до тих чи інших політичних сил, судді повинні залишатися аполітичні;

2) залишати коментарі, додавати замітки чи посилання, що компрометують суддю чи судову владу, дають привід сумніватися у його чесності, справедливості, неупередженості та інших чеснотах;

3) демонструвати дружні стосунки з працівниками прокуратури, адвокатами, що може викликати недо-

віру, сумніви в неупередженості, незалежності та об'єктивності судді під час здійснення правосуддя.

У цьому аспекті, до речі, потрібно поставити ще одне запитання. У відповідності до ст. 15 Кодексу суддівської етики «суддя має право заявити самовідвід у випадках, передбачених процесуальним законодавством, у разі наявності упередженості щодо одного з учасників процесу» [2]. То чи може бути підставою для самовідводу чи відводу судді наявність у колі його друзів в соцмережі одного з учасників процесу, чи розцінюється це як позапроцесуальний контакт судді з учасником судового розгляду?

4) розміщувати на персональній сторінці особисті фотографії, що можуть викликати обурення громадськості. Зокрема, світлини на фоні краєвидів найвідоміших курортів планети, у розважальних закладах, на пляжі, в сауні, в компанії осіб із сумнівною репутацією та ін.;

5) додавати до профілю особисті фотографії, що ставлять під сумнів моральність та духовні цінності судді. Наприклад, світлини, що афішують вживання спиртного, фото у надміру відвертих позах, у прозорому одязі тощо.

Для прикладу, у 2011 році в РФ великого резонансу набула історія з однією із федеральних суддів, яка опублікувала в соціальній мережі світлину, що демонструвала вживання алкоголю. Фото були розтиражовані блогерами в Інтернеті, після чого з даного приводу з'явилися публікації в місцевій і федеральній пресі. В подальшому комісія з судової етики при Раді суддів зробила висновок про те, що в діях судді були виявлені «порушення норм суддівської етики». Після чого вона була відправлена у відставку. При цьому в Раді суддів повідомили, що як до судді до неї «претензій не було». Сама суддя пояснювала, що це фото «було постановочним, більш того, не призначалося для публічного перегляду» [5].

У цьому зв'язку варто зауважити, що розмежувати приватне та публіч-

не життя особи дійсно надзвичайно складно. Однією із концепцій, що виробив Європейський суд з прав людини з приводу обґрунтування права поширювати інформацію, є концепція розумних очікувань приватності. Відповідно до цієї концепції, захист приватного життя особи надається у тому випадку, якщо вона зможе переконати суд, що мала розумні очікування приватності, однак ці очікування були порушені. Так, людина зазвичай очікує приватності, коли вона перебуває вдома - домашній побут є її особистою справою. Водночас, публічна особа, яка запрошує журналістів до себе додому, не може мати розумних очікувань приватності[6]. Залишається констатувати, що приватне життя, після того як воно викладається на всезагальний огляд на персональній сторінці в соціальній мережі в Інтернеті, перестає бути «приватним».

В Україні ще не було практики звільнення суддів з підстав порушення суддівської етики в процесі використання соціальних мереж Інтернету, однак ситуації, коли особисті фото, розміщені в соціальних мережах, викликали ажіотаж та бурхливі обговорення, вже мали місце[7].

З огляду на все вищевказане, вважаємо за доцільне сформулювати наступні висновки: по-перше, судді є

публічними особами та повинні усвідомлювати значимість своєї місії. З метою відновлення, зміцнення та підтримки довіри суспільства до судової влади судді зобов'язані демонструвати і пропагувати високі стандарти поведінки, високі духовні та моральні цінності, у зв'язку з чим добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані з дотриманням етичних норм як у поведінці під час здійснення правосуддя, так і в позасудовій поведінці.

По-друге, допустимим вважаємо створення суддями напівпублічних та публічних акаунтів в універсальній соціальній мережі Facebook і мікроблозі Twitter, проте вміст персональних сторінок суддів повинен відповідати встановленим обмеженням, дотримання яких слід контролювати. З цією метою доцільно здійснювати ревізування акаунтів суддів. Це завдання можна покласти на створений рішенням Ради суддів України № 8 від 08.08.2014 року комітет етики, врегулювання конфлікту інтересів та професійного розвитку суддів, який міг би проводити відповідну модерацію напівпублічних або/та публічних профілів та вчасно реагувати, попереджати суддів про небажаність опублікування тих чи інших матеріалів до того, як вони викличуть негативну реакцію громадськості.

Список використаних джерел

1. *Засоби масової інформації*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.
2. *Кодекс суддівської етики*. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki\(1\).pdf](http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki(1).pdf)
3. *Судей* призывают хранить инкогнито в социальных сетях. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.ru/news/view/57664/> – Название с экрана.
4. Судьи имеют право на присутствие в социальных сетях – результаты опроса. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawtoday.ru/news/6126-sudi-imeyut-pravo-na-prisutstvie-v-socialnyh-setyah-rezultaty-oprosa.html> – Назва з екрану.
5. *Судьи* компрометируют сами себя в социальных сетях. Некоторые лишаются мантии. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.corrupcia.net/news/scandal/news/events/fact-4791.html>. – Назва з екрану.
6. *Публічні* люди: де закінчується «суспільний інтерес» і починається приватність? - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kontrast.org.ua/news/1294.html>. – Назва з екрану.

7. В Ужгороді судьей назначена любительница откровенных снимков: опубликованы фото. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glavred.info/zhizn/v-uzhgorode-sudey-stala-lyubitelnica-otkrovennyh-snimkov-opublikovany-foto-260513.html>. – Назва з екрану.

Каблак П. І. Судді як користувачі соціальних мереж в Інтернеті: правові та етичні аспекти

У статті розглянуто питання щодо правових та етичних аспектів користування суддів соціальними мережами в Інтернеті, використання інших, наявних в Інтернеті засобів для спілкування. Обґрунтовано, що судді є публічними особами, тому зобов'язані демонструвати і пропагувати високі стандарти поведінки, високі духовні та моральні цінності, у зв'язку з чим добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані з дотриманням етичних норм і у позасудовій поведінці. Здійснено класифікацію персональних сторінок суддів у соціальних мережах. Зроблено висновок про допустимість створення суддями напівпублічних та публічних акаунтів з визначенням меж їх наповнення, інформативного вмісту, а також запропоновано забезпечити здійснення їх ревізування (модерації).

Ключові слова: суддя, публічна особа, ЗМІ, соціальна мережа в Інтернеті, акаунт (профіль) в соцмережі.

Каблак П. И. Судьи как пользователи социальных сетей в Интернете: правовые и этические аспекты

В статье рассмотрен вопрос о правовых и этических аспектах пользования судей социальными сетями в Интернете, использования других, имеющихся в Интернете средств для общения. Обосновано, что судьи являются публичными лицами, поэтому обязаны демонстрировать и пропагандировать высокие стандарты поведения, высокие духовные и нравственные ценности, в связи с чем добровольно берут на себя более существенные ограничения, связанные с соблюдением этических норм и во внесудебном поведении. Осуществлена классификация персональных страниц судей в социальных сетях. Сделан вывод о допустимости создания судьями полупубличных и публичных аккаунтов с определением пределов их наполнения, информативного содержания, а также предложено обеспечить осуществление их ревизии (модерации).

Ключевые слова: судья, публичное лицо, СМИ, социальная сеть в Интернете, аккаунт (профиль) в соцсети.

Kablak P. Judges as users of social networks on the Internet: legal and ethical aspects

The article considers the question of the legal and ethical aspects of the use of judges social networks on the Internet, the use of other available online tools for communication. It is proved that the judges are public persons, are therefore required to demonstrate and promote the highest standards of conduct, the high spiritual and moral values, in connection with which voluntarily assume the more severe restrictions related to ethics in extra-judicial behavior. It is performed classification of personal pages of judges in social networks. It is concluded that the admissibility of creating judges partly public and public accounts with the definition of the limits of their content, informative filling, also requested to ensure the implementation of their revising (moderation).

Key words: judge, a public person, the media, social network online, account (profile) in the social network.